

TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG DẠY HỌC THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC VÀ PHẨM CHẤT HỌC SINH Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG THỰC HÀNH SƯ PHẠM AN GIANG

Đoàn Thị Kiều Oanh; Bùi Trường Xanh*

ABSTRACT

Teaching activities according to student competence approach is an output-oriented activity, emphasizing how learners need to achieve the level of competence after finishing a teaching and learning process. In other words, the quality of the output plays the most important role in teaching activities according to the student capacity approach. However, in the past time, teaching activities in the direction of approaching students abilities in high schools have not been given due attention and direction; The quality and effectiveness of teaching have not yet met the current requirements of reforming general education.

Keywords: Teaching activities; Capacity Development; quality; Pupil

Received: 03/03/2022; **Accepted:** 04/03/2022; **Published:** 15/03/2022

1. Đặt vấn đề

Hiện nay giáo dục phổ thông nước ta đang thực hiện bước chuyển từ chương trình giáo dục tiếp cận nội dung sang tiếp cận năng lực của người học – từ chỗ quan tâm tới việc học sinh học được gì đến chỗ quan tâm tới việc học sinh học được cái gì qua việc học. Để thực hiện được điều đó, nhất định phải thực hiện thành công việc chuyển từ phương pháp dạy học theo lối “truyền thụ một chiều” sang dạy cách học, cách vận dụng kiến thức, rèn luyện kỹ năng, hình thành năng lực và phẩm chất, đồng thời phải chuyển cách đánh giá kết quả giáo dục từ nặng về kiểm tra trí nhớ sang kiểm tra, đánh giá năng lực vận dụng kiến thức giải quyết vấn đề, coi trọng kiểm tra đánh giá kết quả học tập với kiểm tra, đánh giá trong quá trình học tập để có tác động kịp thời nhằm nâng cao chất lượng của hoạt động dạy học và giáo dục. Trong những năm qua, toàn thể giáo viên cả nước đã thực hiện nhiều công việc trong đổi mới phương pháp dạy học, kiểm tra đánh giá và đã đạt được những thành công bước đầu. Đây là những tiền đề vô cùng quan trọng để chúng ta tiến tới việc dạy học và kiểm tra, đánh giá theo định hướng phát triển năng lực của người học. Tuy nhiên, từ thực tế giảng dạy của bản thân cũng như việc đi dự giờ đồng nghiệp tại trường, tôi thấy rằng sự sáng tạo trong việc đổi mới phương pháp dạy học, phát huy tính tích cực, tự lực của học sinh...chưa nhiều. Hoạt động dạy học vẫn nặng về

truyền thụ kiến thức. Việc rèn luyện kỹ năng chưa được quan tâm.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Hoạt động dạy học và giáo dục theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất cho học sinh ở trường THPT

- *Khái niệm năng lực người học:*

Trong chương trình dạy học định hướng phát triển năng lực, khái niệm năng lực được sử dụng như sau:

Năng lực của người học là khả năng làm chủ hệ thống tri thức, kỹ năng, thái độ..... và vận hành (kết nối) chúng một cách hợp lý vào thực hiện thành công nhiệm vụ học tập, giải quyết hiệu quả những vấn đề đặt ra cho họ trong cuộc sống.

- *Phân biệt dạy học theo định hướng phát triển năng lực với dạy học theo tiếp cận trang bị kiến thức*

Dạy học định hướng phát triển năng lực nhằm đảm bảo chất lượng đầu ra của việc dạy học, thực hiện mục tiêu phát triển toàn diện các phẩm chất nhân cách, chú trọng năng lực vận dụng tri thức trong những tình huống thực tiễn nhằm chuẩn bị cho con người năng lực giải quyết các tình huống của cuộc sống và nghề nghiệp. Chương trình này nhấn mạnh vai trò của người học với tư cách chủ thể của quá trình nhận thức. Khác với chương trình định hướng nội dung, chương trình dạy học định hướng phát triển năng lực tập trung vào việc mô tả chất lượng đầu ra, có thể coi là “sản phẩm cuối cùng” của quá trình dạy học.

Việc quản lý chất lượng dạy học chuyển từ việc

* Trường PTHSP, Trường Đại học An Giang - ĐHQG TP HCM

điều khiển “đầu vào” sang điều khiển “đầu ra”, tức là kết quả học tập của người học. Để hình thành và phát triển năng lực cần xác định các thành phần và cấu trúc của chúng. Có nhiều loại năng lực khác nhau. Việc mô tả cấu trúc và các thành phần năng lực cũng khác nhau. Cấu trúc chung của năng lực hành động được mô tả là sự kết hợp của 4 năng lực thành phần: Năng lực chuyên môn, năng lực phương pháp, năng lực xã hội, năng lực cá thể.

- *Vai trò của người giáo viên, nhà quản lý trong hoạt động dạy học theo định hướng phát triển năng lực*

Trong hoạt động dạy học theo định hướng phát triển năng lực, giáo viên là yếu tố quyết định hàng đầu. Sự nhận thức đúng đắn, tinh thần trách nhiệm và sự quyết tâm cao, kỹ năng sử dụng thiết bị dạy học và tổ chức hướng dẫn học sinh học tập tốt là những phẩm chất cần thiết của người giáo viên trong và ngoài nhà trường.

Giáo viên phải nắm vững yêu cầu nội dung giáo dục, nắm vững kiến thức và kỹ năng cần truyền đạt đến học sinh để thiết kế dẫn dắt học sinh đi từ dễ đến khó, từ ít đến nhiều. Tài nghệ của giáo viên trong công tác giảng dạy cũng cần thiết không kém bất cứ một lĩnh vực nào khác, thậm chí công tác này có thể trở thành một hình thức sáng tạo nhất. Nếu người giáo viên khéo léo phát huy tính tích cực, chủ động của học sinh thì học sinh – đối tượng đang chịu tác động của giáo dục sẽ trở thành chủ thể của giáo dục. Quá trình học quan trọng hơn môn học, quá trình học tạo thói quen trí tuệ, kỹ năng phân tích vấn đề, khả năng tiếp thu, diễn đạt, tổ chức xử lý thông tin. Thói quen học tập là quan trọng trong giáo dục trung cấp, đại học. Thực tế kiến thức rất đa dạng và thay đổi theo thời gian, vì vậy giảng dạy là khai thác và tận dụng nội lực của học sinh để các em năng lực tự học suốt đời.

Giáo viên hiện nay không còn là người truyền thụ kiến thức mà là người hướng dẫn hỗ trợ học sinh tìm chọn và xử lý thông tin. Giúp người học sẵn sàng tiếp thu khái niệm mới, tích cực thể hiện tương tác trải nghiệm,... tăng cường hứng thú, tự tin, kích thích tư duy sáng tạo của người học.

Điều này đòi hỏi mỗi giáo viên phải có hiểu biết cơ bản về nội dung chuyên trình của lớp học, cấp học, mạnh dạng đổi mới cách thiết kế và tổ chức lớp học trong đó các hoạt động thực hành cần được thực hiện thường xuyên, chuyển quá trình thuyết giảng một cách hình thức, áp đặt của người dạy thành quá trình tự học, tự tìm tòi khám phá của

người học.

- *Đánh giá năng lực người học trong quá trình dạy học*

Các tiêu chí đánh giá năng lực người học:

- Người học phải có kiến thức, hiểu biết một cách có hệ thống hoặc chuyên sâu về lĩnh vực hoạt động nào đó.

- Có khả năng tiến hành hoạt động đó hiệu quả và đạt kết quả phù hợp với mục đích. Hành động có kết quả, ứng phó linh hoạt, hiệu quả trong những điều kiện mới, không quen thuộc. Đặc điểm của đánh giá năng lực người học: Đánh giá năng lực người học có xu hướng tập trung vào các nhiệm vụ phức tạp hoặc gắn với bối cảnh cụ thể. Cho phép người học chứng minh năng lực của họ trong một bối cảnh giả lập.

Các bước xây dựng kiểm tra đánh giá năng lực:

Bước 1: Xác định chuẩn – điều học sinh cần và có thể thực hiện.

Bước 2: Xác định nhiệm vụ.

Bước 3: Xác định các tiêu chí đánh giá việc hoàn thành nhiệm vụ.

Bước 4: Xây dựng thang điểm.

2.2. Một số phương pháp hoạt động dạy học và giáo dục theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất cho học sinh ở trường PTTH Sư phạm hiện nay.

Để hoạt động dạy học và giáo dục theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất cho học sinh ở trường THPT nói chung và học sinh trường PTTH Sư phạm nói riêng hiện nay đạt hiệu quả có thể thực hiện một số phương pháp sau:

Phương pháp dạy học tích hợp: Tập trung trên việc học của học sinh; Quan tâm đến sự khác biệt của các học sinh; Tích hợp kiểm tra, đánh giá việc dạy và học; Điều chỉnh nội dung, quá trình và sản phẩm học tập theo định hướng tăng hiệu quả học tập cho học sinh và phát huy được ưu điểm và phong cách học tập của từng cá nhân; Xây dựng không khí học tập mà ở đó học sinh làm việc cởi mở và tôn trọng người khác.

Phương pháp dạy học kiến tạo: Con người chủ động tự xây dựng kiến thức cho bản thân. Người học kết nối thông tin mới với thông tin hiện tại để kiến thức mới có ý nghĩa với cá nhân người đó. Con người xây dựng kiến thức của riêng mình và thể hiện kiến thức từ trải nghiệm của mình. Mỗi người học tự xây dựng hiểu biết hợp lý mang tính cá nhân của riêng mình. Kiến thức được hình thành thông qua tương tác xã hội. Học tập không phải bị động thụ

nhận mà do người học chủ động kiến tạo thông qua trải nghiệm và suy ngẫm.

Phương pháp dạy học kiến tạo: Học tập tích cực, học bằng việc làm, lấy học sinh làm trung tâm, học tập qua vấn đề, học tập qua dự án, học tập qua trải nghiệm, học tập qua khám phá, học tập gợi mở, học tập theo nhóm.

Dạy học phân hóa: Dạy học phân hóa: là một tiến trình dạy học vận dụng đa dạng các phương tiện, thiết bị giảng dạy và học tập cho phép học sinh có lứa tuổi khác nhau, nguồn gốc khác nhau, năng lực, kỹ năng khác nhau nhưng cùng tiến bộ và thành công trong học tập.

Phương pháp bàn tay nặn bột: Dạy học khoa học dựa trên tìm tòi nghiên cứu. Những nguyên tắc cơ bản của dạy học dựa trên cơ sở tìm tòi - nghiên cứu: Học sinh cần phải hiểu rõ câu hỏi đặt ra hay vấn đề trọng tâm của bài học; Tự làm thí nghiệm là cốt lõi của việc tiếp thu kiến thức khoa học; Tìm tòi nghiên cứu khoa học đòi hỏi học sinh nhiều kỹ năng. Một trong các kỹ năng cơ bản đó là thực hiện một quan sát có chủ đích; Học khoa học không chỉ là hành động với các đồ vật, dụng cụ thí nghiệm mà học sinh còn cần phải biết lập luận, trao đổi với các học sinh khác, biết viết cho mình và cho người khác hiểu; Dùng tài liệu khoa học để kết thúc quá trình tìm tòi - nghiên cứu; Khoa học là một công việc cần sự hợp tác.

Phương pháp học tập trải nghiệm: Là một cách học thông qua thực hành, với quan niệm việc học là quá trình tạo ra tri thức mới trên cơ sở trải nghiệm thực tế, dựa trên những đánh giá, phân tích trên những kinh nghiệm, kiến thức sẵn có. Kinh nghiệm đóng vai trò trung tâm trong quá trình học tập. Sự kết hợp đầy đủ các yếu tố trải nghiệm, tiếp thu, nhận thức và hành vi. Trải qua từ thế giới biểu tượng cụ thể đến kiến tạo trừu tượng tương tác giữa cá nhân và môi trường. Học tập được tiếp nhận tốt nhất trong quá trình, không phải ở kết quả. Học tập là quá trình liên tục khởi nguồn từ kinh nghiệm.

Dạy học tích hợp theo chủ đề liên môn: Dạy học tích hợp liên môn là dạy học những nội dung kiến thức liên quan đến hai hay nhiều môn học. “Tích hợp” là nói đến phương pháp và mục tiêu của hoạt động dạy học còn “liên môn” là đề cập tới nội dung dạy học. Đã dạy học “tích hợp” thì chắc chắn phải dạy kiến thức “liên môn” và ngược lại, để đảm bảo hiệu quả của dạy học liên môn thì phải bằng cách tích hợp và hướng tới mục tiêu tích hợp. Dạy học tích hợp thể hiện ở hai mức độ thấp và mức độ cao.

Chủ đề tích hợp liên môn là chủ đề có nội dung kiến thức liên quan đến hai hay nhiều môn học, thể hiện sự ứng dụng của chúng trong cùng một hiện tượng, trong tự nhiên hay xã hội.

Tóm lại: Việc phát triển năng lực cho học sinh là khâu rất quan trọng trong giai đoạn đổi mới giáo dục hiện nay, song song với việc phát triển năng lực của giáo viên thì việc phát triển năng lực cho học sinh đã và đang được nhà trường đưa vào trong mục tiêu giáo dục của nhà trường và đó là một nội dung trọng tâm trong việc nâng cao chất lượng dạy và học. Thực tế ở giai đoạn đầu trong quá trình thực hiện, việc hình thành năng lực của học sinh còn chưa rõ ràng, học sinh còn bỡ ngỡ, chưa chủ động trong các nhiệm vụ học tập. Nhưng sau này với phương pháp dạy theo hướng đổi mới của giáo viên thì học sinh đã dần quen và chủ động hơn trong các hoạt động học tập, từ đó tôi nhận thấy sự hình thành năng lực của học sinh được rõ ràng hơn, tạo hứng thú học tập cho cả giáo viên và học sinh.

3. Kết luận

Đổi mới toàn diện chất lượng GDĐT đang là hướng còn có nhiều vấn đề về lý luận và thực tiễn cần được tiếp tục nghiên cứu và khám phá. Hoạt động đổi mới toàn diện chất lượng GDĐT là hiệu quả, chỉ đạt được khi nó trở thành hoạt động thường xuyên của đội ngũ CBQL, giáo viên và học sinh. Vậy nên, mỗi nhà trường, và toàn Ngành GDĐT trong tỉnh phải tổ chức các hoạt động đổi mới “dạy chữ kết hợp dạy người” một cách thường xuyên, liên tục. Phải làm sao để các hoạt động này trở nên là bình thường, thường xuyên, không thể thiếu được trong mỗi nhà trường trong toàn trường. Các phương pháp nói trên đều có tính độc lập tương đối do có tính đặc thù và ý nghĩa của mỗi phương pháp. Tuy thế, giữa các giải pháp luôn có mối quan hệ, tác động qua lại và ảnh hưởng, thúc đẩy lẫn nhau theo cùng hướng đích là để thực hiện chủ trương đổi mới toàn diện giáo dục và đào tạo của Tỉnh nói chung và phát triển nguồn nhân lực chất lượng cao trong nhà trường.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Xuân Long, *bài giảng tâm lý học sư phạm*, Đại học ngoại ngữ, ĐH Quốc Gia Hà Nội.
2. Lê Văn Hồng (1996), *Tâm lý học sư phạm*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
3. Nguyễn Hữu Châu (2005), *Những vấn đề cơ bản về chương trình và quá trình dạy học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
4. Nguyễn Văn Khôi (2013), *Phát triển chương trình giáo dục*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội